

ANALIZA

BCBP | office@bezbednost.org | Gundulićev venac 48 | 11000 Beograd

Milan Milenković

O autoru:

Milan Milenković je rođen 1983. godine. Završio je Fakultet političkih nauka u Beogradu, odsek za međunarodne odnose. Dvogodišnje postdiplomske Istočnoevropske studije završio je na Univerzitetu u Bolonji i Državnom univerzitetu u Sankt Peterburgu sa tezom o srpsko-ruskim odnosima. Bio je na praksi u Narodnoj kancelariji Predsednika Republike i Kancelariji za evropske integracije. Bio je polaznik Beogradske otvorene škole. Objavljivao je radove o pravnom regulisanju volontiranja u Istočnoj Evropi i uticaju evropskih integracija na položaj mađarske manjine u Slovačkoj i Rumuniji. Stažista je u Beogradskom centru za bezbednosnu politiku. Govori engleski, ruski, italijanski i makedonski jezik.

Kontakt:

milan.milenkovic@studio.unibo.it

Teme:

- „Matrjoška“ ruskih razloga protivljenja NATO članstvu Srbije
- Sve što je dobro za Srbiju je dobro i za Rusiju?

ZAŠTO JE RUSIJA PROTIV ČLANSTVA SRBIJE U NATO?

Maj 2012.

Ambasador Ruske Federacije pri NATO Dimitrij Rogozin je na pitanje šta bi Srbija izgubila članstvom u NATO odgovorio: „Kosovo, deo nacionalnog suvereniteta i međusobno razumevanje sa prijateljskom bratskom zemljom“. Ambasador Ruske Federacije u Srbiji, Aleksandar Konuzin, otišao je korak dalje sledećom izjavom: „Poštovaćemo odluku koju ćete sami doneti, ali računamo da će Beograd s poštovanjem prići našim razmišljanjima da bi ulazak u NATO predstavljao pretnju po bezbednost Rusije“. Tokom, sada već, dobro poznatog govora¹ na Bezbednosnom forumu u Beogradu, septembra 2011, Konuzin je između ostalog rekao da Rusija, kao i ostale zemlje ima svoje interese u Srbiji. Dakle, sasvim je očekivano da su ove oštre i česte izjave ruskih zvaničnika protiv pridruživanja Srbije Alijansi zasnovane na određenim interesima Rusije. Namera ovog članka je da odgovori na pitanje: Iz kojih razloga se Ruska Federacija otvoreno protivi ulasku Srbije u NATO i kako to utiče na odluke političke elite po pitanju atlantskih integracija. S obzirom na kompleksnost odgovora, isti je podeljen u dva celine. Prva, poput čuvene ruske lutke matrjoške² otvara šest različitih razloga ruskog protivljenja koji svaki za sebe pokazuju kako na indirektan i direktan način članstvo Srbije u NATO može uticati na Rusiju. Druga celina govori o ulozi „ruske karte“ u političkom životu Srbije i ulozi javnog mnjenja o NATO integracijama i razlozima ruskog protivljenja otvaranju široke javne rasprave u Srbiji o posledicama i koristima NATO integracija.

¹ Deo nastupa se može naći na Jutjubu: Speech of Ambassador of Russian Federation in Belgrade H.E. Aleksandr Konuzin 15.09.2011. (video online) Available at: <http://www.youtube.com/watch?v=WtdM5u2dqGk> [27. januar 2012.].

² Matrjoška je drvena lutka, zamišljena kao igračka koja se otvara a iz nje izlaze sve nove i nove (što više, to bolje). U Srbiji matrjoška je poznatija pod imenom babuška.

„Matrjoška“ ruskih razloga protivljenja NATO članstvu Srbije

1. Generalno protiv proširenja NATO

Protivljenje proširenja NATO je konstanta koja prati spoljnu politiku Rusije od raspada Sovjetskog Saveza do današnjih dana. Vojna doktrina Ruske Federacije (RF) iz 2010. godine proširenje NATO imenuje kao glavnu vojnu opasnost po nacionalnu bezbednost RF, dok aktuelna spoljnopolitička koncepcija RF iz 2008 g. naglašava da RF ima negativan stav prema proširenju NATO, naročito prema planovima da se u okviru alijanse prime Gruzija i Ukrajina. Vladimir Putin je označio proširenje NATO prema granicama Rusije kao direktnu pretnju bezbednosti Rusije (Russia Today – RT, veb portal: 2008). Ova izjava je data u aprilu 2008. godine posle neuspelog pokušaja SAD da na NATO samitu u Bukureštu pridobije sve članice NATO da se Gruziji i Ukrajini odobri Akcioni plan za članstvo čemu se Rusija oštro protivila. Ipak, na istom samitu upućen je poziv Hrvatskoj i Albaniji za stupanje u članstvo NATO, što nije naišlo na toliko oštre reakcije Rusije. Iako region kojem Srbija pripada Moskvi nije od iste važnosti kao postsovjetski prostor, Rusija ima negativan stav i prema proširenju NATO na zemlje Balkana (RIA novosti: 2011). Bez obzira što je to protivljenje nižeg intenziteta u odnosu na mogućnosti proširenja NATO na zemlje „bližeg inostranstva“, ono je ipak prisutno, a u slučaju Srbije i najizraženije.

2. Moguće “skretanje” utabane (nezvanične) putanje jedne postsocijalističke zemlje u procesu evropskih integracija.

Do sada, bez izuzetaka sve postsocijalističke zemlje koje su se pridružile EU prvo su postajale članice NATO. Iako to nigde nije ozvaničeno, članstvo u NATO i EU po rečima Generalnog sekretara NATO Japa de Hop Shefere „idu ruku pod ruku“ i da „u praksi članstvo u EU i NATO idu zajedno“ (B92: 2011). Za deo srpske političke elite članstvo u NATO doprinosi ubrzanju evropskih integracija, što je potvrdio i ministar spoljnih poslova Srbije i Crne Gore, Vuk Drašković, u svom ekspozeu iz decembra 2004. godine (Drašković, Ekspoze: 2004). Tu tezu, pored lidera SPO, zastupaju i čelnici LDP, G17+, SVM, kao i Ištvan Đarmati (Istvan Gyarmati), direktor Međunarodnog centra za demokratsku tranziciju iz Budimpešte i savetnik Koledža odbrane NATO (Euroactiv: 2011). Dosadašnji ministar odbrane, Dragan Šutanovac, inače potpredsednik DS, napominje da su sve države istočne Evrope koje su primljene u EU pre toga pristupile NATO i smatra da je u interesu Srbije da „bude u sistemu najrazvijenijih i ekonomski najjačih država koje su članice EU i NATO“ (Glas javnosti: 2007). Sa druge strane, Rusija je svesna da neće uvek biti u mogućnosti da spreči moguće težnje neke od bivših sovjetskih republika da se priključe evropskim integracijama. Stoga upravo na primeru Srbije može dobiti snažan argumenat da za članstvo u EU postsocijalističkih zemalja nije neophodno postati član NATO. Zbog specifične istorije sa NATO, Srbija možda može poslužiti kao izuzetak od takvog pravila.

3. Posledice NATO „Združene sile“ iz 1999. godine

Predsednik komiteta za međunarodne odnose ruske Dume, Konstantin Kosačev, (Press online: 2010) izjavio je da bi ulazak Srbije u NATO značajno dao na legitimitetu NATO intervenciji u SRJ 1999. godine kojoj se Rusija snažno protivila i koju je doživela kao „konačno poniženje“ (Arbatov 2000: 10) od strane NATO. Uostalom, Rusija je bila u strahu da ova intervencija koja nije imala odobrenje SB UN ne postane presedan i model za slične intervencije u Centralnoj Aziji, Kavkazu ili čak u Čečeniji (Simić 2008: 296). Jedna od očiglednijih posledica NATO intervencije iz 1999. godine je i promena u vojnoj doktrini i spoljnopolitičkom konceptu RF, kao i veoma brzo stečena podrška u ruskom javnom mnjenju novoimenovanog premijera Vladimira Putina za pokretanje snažnog vojnog odgovora na upad čečenskih terorista u Dagestan neposredno posle završetka NATO bombardovanja SRJ, avgusta 1999. Kosovki konflikt iz 1999. godine je „uklonio tabu protiv upotrebe sile u Čečeniji“ (Arbatov, 2000: 21) kod ruskog političkog vrha, a sama vojna kampanja u Čečeniji je i bila modelovana po NATO kampanji iste godine (Simić 2008: 297). Po rečima Dova Linča³ (2003: 26): „Drugi čečenski rat je bio više od sigurne karte za Putina da pobedi na predsedničkim izborima u martu 2000... za Putina, preporod Rusije je trebalo da počne u Čečeniji.“

Pored neposrednih posledica za Rusiju i njenog novog/starog predsednika i premijera, NATO intervencija iz 1999. godine ostavila je snažan trag na javno mnjenje i političke partije u Srbiji. U Srbiji skoro da ne postoji bilo koje politička opcija koja opravdava NATO intervenciju iz 1999. godine, štaviše diskurs dela političke elite prema NATO je izrazito negativan i uvredljiv.⁴ Sve to ide na ruku ruskim zvaničnicima koji u velikoj meri koriste podsećanje na „NATO agresiju“ i snažno protivljenje Rusije u tom periodu, kao jednu od uobičajenih alatki u diskursu prema Srbiji i njenom javnom mnjenju. Štaviše, dolazak Putina na dvanaestogodišnjicu početka NATO bombardovanja SRJ sigurno nije slučajno odabran. Ulaskom Srbije u NATO, pomenuti argumenti Rusije i simbolika 1999. godine sigurno bi izgubile na značaju.

4. Slabljenje argumenata za upotrebu “Kosovskog presedana”

Rusija je igrala aktivnu ulogu tokom diplomatskog procesa određivanja konačnog statusa Kosova (2005-2008). U tom procesu, Rusija se rukovodila sledećim principima — rešenje ne sme biti nametnuto tj. rešenje mora biti prihvatljivo za obe strane i samim tim pregovore ne treba vremenski ograničavati, svako rešenje koje se usvoji mora biti odobreno od strane SB UN i mora biti univerzalnog karaktera, tj. Rusija nije prihavatala tezu o Kosovu kao jedinstvenom slučaju. Rusija je u nametanju rešenja Srbiji, između ostalog, videla

³ Dov Lynch je istraživač na Institutu Evropske unije za bezbednosne studije, Pariz, Francuska.

⁴ Poslanici SPS, NATO nazivaju „agresorom“, dok poslanici SRS koriste i pogrdne termine, nazivajući NATO ruljom, bandom ubica, lopova i avanturista. Više u članku: Zorane Brozović. „Diskurs o NATO u parlamentima Srbije (2000–2008)“. Međunarodna politika br. 1139, jul–septembar 2010. Godine. str. 28 (24-34); Lider DSS Vojislav Koštunica smatra NATO odgovonim za proglašenje nezavisnosti Kosova nazivajući to kao „završni čin brutalne agresije i nemilosrdnog bombardovanja Srbije od strane NATO. Sav smisao ove politike sile svodi se na stvaranje jedne tvorevine na teritoriji Srbije, koja nije ništa drugo do vojni poligon i skladište NATO“. (Politika online 19.02.2008 “Koštunica: Završni čin brutalne agresije” <http://www.politika.rs/rubrike/Politika/Koshtunica-Zavrshni-chin-brutalne-agresije.lt.html>, 23.12.2011).

legitimizaciju NATO intervencije iz 1999. godine koju je žestoko osporavala (Yannis 2009: 165). Ipak, stav Rusije je bio zanemaren od strane zapadnih zemalja, koje su bile sigurne da Rusija blefira svojim stavom i pretnjama o posledicama nametnutog rešenja i da će na kraju samog procesa dati barem prećutnu saglasnost namerama da se kosovska nezavisnost proglasi mimo pristanka Srbije. Međutim, s obzirom na dobro poznati ishod celog procesa, samo šest meseci posle unilateralnog proglašenja Kosove nezavisnosti, Rusija je upotrebila „kosovski presedan“ u svom „bližem inostranstvu“ ili kako je to slikovito objasnio Aleksandros Janis⁵ (2009: 165): „Ono što, izgleda da, rusko-gruzijski rat iz avgusta, 2008. godine dokazuje je da su SAD i glavne evropske sile, nazivajući to ruskim blefom, primorale Moskvu da uskladi reči i pretnje o presedanu sa delima, i utrle put preteranom protivudaru Rusije na Južnom Kavkazu“. Diskurs ruske političke elite pre, tokom rata u Gruziji i po priznanju otcepljenih republika bio je prepun pozivanja na NATO interevenciju iz 1999. godine i priznanja Kosova od strane najbitniji članica NATO 2008. godine (Antonenko 2007: 13; Toal 2008: 694-697; Nielsen 2008: 171, 179-180) ili kako je *Wikileaks* preneo, Rusija je samo sledila već stvoreni presedan na Kosovu (RTS, 2011). Rat u Gruziji se smatra od izuzetne važnosti za jačanje ruske uloge u međunarodnim odnosima i jačanju samopouzdanja Kremlja u odnosima sa zapadom i „bližim inostranstvom“. Za neke autore (Lukin, 2008) sam konflikt je označio početak „multipolarnosti“, što je jedno od važnijih obeležja ruske spoljne politike još od vremena Primakova, a drugi su otišli korak dalje i proglasili ovaj konflikt znakom povratka Rusije u rang velikih sila (Donaldson, Noguee 2009: 375; Friedman 2008). Stoga bi ulazak Srbije u NATO, u određenoj meri, na indirektan način, oslabilo ruske argumente u opravdavanju vojne akcije u „bližem inostranstvu“ i priznanju otcepljenih gruzijskih regiona, što svakako ne ide u korist Kremlju.

5. Kako ulazak Srbije u NATO utiče na kosovski problem?

Od 28 članica NATO, 24 su priznale Kosovo, a među njima se nalaze ključne članice NATO koje, bez sumnje, imaju najveći uticaj u NATO. Zvaničnici tih zemalja su u više navrata ponovili da su za njih granice na Balkanu iscrtane i da je status Kosova rešeno pitanje oko koga neće biti daljih pregovora tj. da je Kosovo nezavisna država, sused Srbije. U „Studiji o proširenju NATO“ iz 1995. godine napomenuto je da „etnički zasnovani sporovi ili teritorijalni sporovi sa drugim državama“ moraju biti rešeni mirnim putem i da je rešenje takvih sporova važan momenat pri odlučivanju o priključenju države Alijansi.⁶ S obzirom na politiku ključnih članica prema pitanju Kosova i odredaba iz pomenute studije, postoje osnove da se članstvo Srbije uslovljava pitanjem Kosova, a u krajnjoj meri i vrši pritisak na Beograd da odustane od sprečavanja kosovske državnosti. Izvršni direktor Nikson centra u Vašingtonu, Paul Saunders,

⁵ Aleksandros Janis je vanredni profesor na Tufts Univerzitetu u Bostonu SAD. Takođe je bio i savetnik prvog Specijalnog izaslanika GS UN na Kosovu (1999-2000) kao i viši zvaničnik u okviru tima EU u procesu rešavanja Kosova (2005 – 2007)

⁶ U pitanju je Poglavlje I (Ciljevi i principi proširenja), deo B (Principi proširenja), tačka 6 koja glasi u originalu: „*States which have ethnic disputes or external territorial disputes, including irredentist claims, or internal jurisdictional disputes must settle those disputes by peaceful means in accordance with OSCE principles. Resolution of such disputes would be a factor in determining whether to invite a state to join the Alliance.*“

je mišljenja da će Srbiji biti izuzetno teško da pristupi NATO bez priznanja Kosova (Petrovskaya: 2011), dok ambasador RF pri NATO, Dimitrij Rogozin tvrdi da Srbija bez priznanja Kosova, ne može pristupiti NATO (B92: 10.2011). Obojica temelje svoje izjave na dobropoznatom stavu da Alijansa ne želi da uvozi sporove i nerazrešene konflikte, što je i zapisano u pomenutoj Studiji o proširenju. Ukoliko do ostvarenja takvog scenarija i dođe, što Moskva ima u vidu, Rusija bi izgubila najvažniju političku nit kojom je Srbija vezana za nju — podršku u nastojanju Beograda da spreči zaokruživanje kosovske državnosti što se deklarise kao jedan od najvažnijih spoljnopolitičkih prioriteta poslednjih nekoliko vlada.

6. Mogućnost povratka „nepravdnog“ tretmana ruskog kapitala

Nema sumnje da članstvo u NATO samo po sebi ne predstavlja problem za ekonomsku saradnju sa Rusijom — to se jasno vidi iz pokazatelja 5 najvećih izvoznika u Rusiju, gde su 4 od 5 članice NATO (CIA world factbook), dok se oko 40% ukupnih stranih direktnih investicija Rusije plasira upravo u zemljama članicama NATO (Rassmusen 2011). Ipak, Rusija je od petooktobarskih promena, kada su i započele (barem deklarativno) evroatlantske integracije imala loš ekonomski tretman i to naročito za vreme DOS-a. Po rečima Miše Đurkovića⁷ (2008: 21): „DOS-ova vlast (sve partije bez izuzetka) ih je neprestano sprečavala da uđu (Ruse, prim. aut) u bilo kakav ozbiljan posao.“ Uostalom, ministar spoljih poslova SCG, Vuk Drašković, je tokom posete Moskvi juna 2004. i sam implicitno priznao da ruske kompanije nisu imale podjednak tretman kao zapadne, kao i da je predhodna vlada ponekad vodila politiku „potcenjivanja i zaobilaženja Rusije“ (CSEES Security monitor 2004). Od tog perioda je dosta toga urađeno na razvijanju ekonomske⁸ saradnje i sklapanju, po Rusiju povoljnih ekonomskih aranžmana poput privatizacije NIS, a Rusija je trenutno zemlja sa kojom Srbija ima najveći deficit u trgovinskoj razmeni (B92: 01.2012).

Po ekonomskim pokazateljima za 2011. godinu Rusija je Srbiji:

- šesti izvozni partner (795,7 miliona dolara) sa ukupnim učešćem od oko 6,7 % ukupnog izvoza Srbije.
- prvi uvozni partner (2,6 milijarde dolara) sa ukupnim učešćem od oko 12,8 % ukupnog uvoza Srbije.

Izvor : Tanjug

<http://www.tanjug.rs/novosti/31244/razmena-srbije-i-rusije--3-3-milijarde-dolara.htm>

Ipak, Rusiju sigurno brine mogućnost povratka pomalo fatalističkog pristupa političke elite u Srbiji koji po principu „ili Rusija ili Zapad“ ima tendenciju da na isti način tretira i ekonomske odnose. Sigurno je to i jedan od razloga pompeznih reakcija ruskog ambasadora Konuzina, poput one da u Vladi Srbije sede protivnici rusko-srpske saradnje i da se firme sa ruskim kapitalom loše tretiraju u Srbiji (Turudić, Dokumentacioni centar „Vremena“: 16). Jasan indikator da i dalje ne postoji poverenje Kremlja o nepostojanju korelacije NATO integracija Srbije i lošeg ekonomskog tretmana Moskve izražen je u delu Konuzinovog nastupa na pomenutom Beogradskom

⁷ Miša Đurković je saradnik Instituta za evropske studije u Beogradu.

⁸ Privredna komora Srbije 2005. g. otvorila je četiri nova predstavništva u Rusiji pored postojećeg u Moskvi, sve u cilju rada na unapređenju trgovinske razmene dve zemlje. Predstavništva su otvorena u Orenburgu, Jekaterinburgu, Krasnodaru i Sankt Peterburgu.

bezbednosnom forumu: „Mi ulažemo u vašoj zemlji, uprkos otporu nekih Srba koji bi radije da prodaju postrojenja nekom drugom, koji bi radije da unište ta postrojenja, da stave svoju zemlju pod kontrolom.“ Takođe, bitno je pomenuti i da postoji značajno preklapanje između

Istraživanja javnog mnjenja o članstvu Srbije u NATO:

1. Beogradski centar za bezbednosnu politiku:

- 66.3%, protiv članstva u NATO
- 18.1% neodlučnih
- 15.6% za članstvo u NATO

Po podacima istog istraživanja, Rusija je prva na listi prijateljskih zemlja, dok 52% ispitanika navodi NATO kao pretnja nacionalnom identitetu i suverenitetu.

Izvor: „Šta građani misle o svojoj bezbednosti“ (06/08/2011, dostupan na http://www.ccmr-bg.org/upload/document/sta_gradani_srbije_misle_o_svo.pdf)

2. Nova srpska politička misao:

- 71,1% protiv članstva u NATO
- 15,3% neodlučnih.
- 13,7% za članstvo u NATO

Po istom istraživanju 60,2% ispitanika podržava uspostavljanje najtešnih veza sa Rusijom a 69,4% ispitanika prema NATO-u ima neprijateljski stav.

Izvor: „Srbija – novembar 2011“ (06/02/2012, dostupan na <http://www.nspm.rs/istrazivanja-javnog-mnjenja/srbija-novembar-2011.html>)

kosovski problem utiče na istim osnovama: snažnom retoričkom podrškom vlastima u Srbiji, kritikom postojećih vojnih i policijskih struktura na Kosovu, slanjem humanitarne pomoći kosovskim Srbima i podrškom Srbiji u međunarodnim institucijama (UN, OEBS, MSP). Kada se tim događajima doda i cela situacija oko dodeljivanja statusa kandidata Srbiji za članstvo u EU i posete Kancelarke Merkel Beogradu avgusta 2011. godine, onda je više nego evidentno da situaciju na terenu (teritorija Kosova) kao i budućnost evropskih integracija Beograda ne kontroliše Moskva, nego Brisel, Berlin i Vašington, te i da je posle završetka traumatične saradnje Srbije sa Tribunalom u Hagu došlo do vidljivog ubrzavanja uslovljavanja nastavka evropskog puta Beograda pitanjem Kosova.

onih parlamentarnih partija koje se zalažu za članstvo u NATO, sa onima koje su bile najtvrdi protivnici do sada najveće investicije Rusije u Srbiju — privatizacije NIS.

Sve što je dobro za Srbiju je dobro i za Rusiju⁹?

Strateška dokumenta RF, kao i njeno praktično delovanje ne odaju utisak da region JIE kojem pripada Srbija spada u prioritete Kremlija. Rusiji je u potpunosti sužen manevarski prostor delovanja u geostrateškom okruženju NATO kakva je JIE što se jasno videlo još 12. juna 1999. godine posle incidenta na aerodromu Slatina i sprečenosti Moskve da pošalje pojačanje svom bataljonu koji je zauzeo aerodrom u Prištini. Tada je jasno demonstrirano da je Moskva u potpunosti vojno odsečena od Srbije. Nedavne tenzije na severu Kosova i odbijanje Rusije da izda državljanstvo kosovskim Srbima su po ko zna koji put pokazale da Rusija od povlačenja svojih trupa sa Balkana 2003. godine na

⁹ Po rečima Ambasadora Konuzina na konvenciji Srpske napredne stranke, 29.10.2011, to je izjavio Vladimir Putin prilikom svoje posete Srbiji u martu 2011. „Nismo indiferentni prema vašim planovima i težnjama, kao što je rekao u martu ove godine predsednik vlade Ruske Federacije, Vladimir Putin, sve što je dobro za Srbiju je dobro i za Rusiju.“

<http://www.tanjug.rs/videodet.aspx?galID=47893&videoID=160190> 10.01.2012.

Scenario koji ne odgovara Moskvi je da dođe do sklapanja političke većine koja bi se u potpunosti okrenula evropskim integracijama i pitanje Kosova stavila u zapećak ili *ad acta*. Time bi i članstvo u NATO postalo realno i primamljivo kao "prečica" ka EU, dok bi Moskva izgubila glavnu političku vezu sa Srbijom, a na duže staze bi moglo da dođe i do urušavanja ugleda "najboljeg prijatelja" koji Rusija ubedljivo uživa među srpskom populacijom. Kao posledica svega pomenutog, moguć je i povratak na lošiji tretman ruskog kapitala i smanjivanja ekonomske saradnje.

Međutim, trenutna situacija je takva da prema brojnim istraživanjima javnog mnjenja u Srbiji, Rusija je ubedljivo na vrhu liste prijateljskih država dok podrška članstva u NATO teško prelazi 20%, a istovremeno političke partije (naročito one sa desnog političkog spektra, ali ne samo one) i dalje vole da zaigraju na „rusku kartu“ u privlačenju izbornog tela. Navedimo samo primer izjave potpredsednika DSS Nenada Popovića da će ukoliko ta stranka dođe na vlast obezbediti kredit od Rusije od 8 do 10 milijardi evra (B92: 04.2012), ili očiglednu podršku Konuzina SNS na njihovom stranačkom skupu u Nišu, gde je i predstavljena politička platforma partije tzv. „Bela knjiga“ gde se kao jedan od ciljeva izričito pominje vojna neutralnost Srbije, jačanje saradnje sa Rusijom u oblastima politike, ekonomije, bezbednosti, kulture, obrazovanja i nauke dok se u kulturnoj saradnji stavlja akcenat na promovisanje pravoslavlja i slovenskog identiteta. (Bela knjiga 2011: 40-42). Mogućnost uticaja na politički život u Srbiji Rusija je demonstrirala 2008. godine kada je ruski faktor odigrao značajnu ulogu u predsedničkim izborima. Podsetimo samo da je kandidat radikala Tomislav Nikolić između ostalog u

toku predizborne kampanje nudio Rusiji mogućnost izgradnje vojne baze i dopremanje nuklearnih bojnih glava na teritoriju Srbije, dok je kandidat demokrata Boris Tadić iskoristio pismo ruskog predsednika Putina kao znak podrške, a sklapanjem energetskog sporazuma u Moskvi 25. januara 2008. godine između dva kruga izbora i susretom sa Putinom i Medvedevom „verovatno ubeležio solidan pozitivan poen“ (Didanović: 2008) pred drugi i odlučujući krug predsedničkih izbora. Napomenimo i to da je Nikolić, takođe boravio u Moskvi između dva kruga predsedničkih izbora ali je uspeo da bude primljen samo kod predsednika oba doma ruskog parlamenta dok je ministar spoljnih poslova RF, Sergej Lavrov,

„Šta bi ulazak u NATO govorio o Srbima kao narodu?“

- 22% da slabo pamtimo
- 20,7% da smo se prodali
- 17,8 ne zna, nema stav
- 17,2% da smo izdali svoje pretke i istoriju
- 11% da smo slabi
- 6,5% da najzad imamo viziju
- 4,7% da smo pametni

Primeri pozitivnih odgovora na konkretna pitanja o dobrobitima članstva u NATO koji nadilaze procenat pristalica članstva (15,6%)

Članstvo u NATO bi (procenat pozitivnih odgovora):

- 31.3% povećalo nacionalnu bezbednost Srbije
- 24.7% dovelo do povećanja priliva stranih investicija,
- 29.9% vojnoj industriji Srbije donelo više posla,
- 30.2% umanjilo opasnost od spoljnih napada
- 38% modernizovalo vojsku Srbije.

Izvor: „Šta građani misle o svojoj bezbednosti“ (06/08/2011, dostupan na http://www.ccmr-bg.org/upload/document/sta_gradani_srbije_misle_o_svo.pdf)

rekao da nije znao da Nikolić dolazi u Moskvu (Shesternina: 2008). Nema sumnje da će „ruska karta“ i na predstojećim parlamentarnim izborima (2012) u Srbiji sigurno igrati određenu ulogu, dok se od strane ruskih zvaničnika može očekivati i nastavak diskursa u vidu podsećanja na negativnu prošlost NATO sa Srbijom, ali i težnje da se obezbedi što povoljniji tretman ruskog kapitala, očuvaju postojeće i omoguće nove investicije.

U Srbiji trenutno među najvažnijim političkim partijama postoji konsenzus oko samoproglašene vojne neutralnosti zasnovane na jednoj rečenici iz skupštinske rezolucije. Sama odluka nije prošla bilo kakvu javnu raspravu, a do danas nije sasvim razjašnjeno šta ta neutralnost zaista znači. Ono oko čega ne postoji konsenzus je da je Srbiji potrebna široka javna rasprava oko stvarnih koristi i eventualnih gubitaka od članstva u NATO. Rusiji nije u interesu otvaranje takve rasprave u Srbiji, jer joj u potpunosti odgovara trenutni stav većine stanovnika. Međutim, većina stanovništva Srbije temelji svoj negativan stav prema članstvu u NATO na činjenici da je NATO bombardovao Srbiju, ili da bi ulaskom u NATO izgubili deo nacionalnog identiteta i suvereniteta, dok se pitanja poput modernizacije vojske i efikasnije bezbednosti zemlje ne uzimaju previše kao relevantni argumenti. Sigurno da delimičnu odgovornost za to ima i izrazito negativan diskurs nekoliko parlamentarnih stranaka prema NATO. Rusiji zato i odgovara ovakav *status quo* u pogledu izgrađenog javnog mnjenja (i osnovama na kojima je izgrađen) o NATO i podržava ideju da o konačnoj odluci treba da se raspiše referendum, što se vidi i iz intervjua Konuzina za nedeljnik NIN pred Putinovu posetu Beogradu 2011: „Beograd sistematski izjavljuje o nezainteresovanosti u stupanju u NATO. Međutim, sa ne manjom upornošću ovo pitanje se iznova i iznova ubacuje u polje društvenog interesovanja... Održavaju se raznorazne konferencije i seminari. Kao da neko hoće da izmeni društvenu klimu, da pripremi teren za promenu srpskog stava. Polazim od toga da odluku treba da donesu sami Srbi. Odlučite se!” (Bačević 2011: 21).

Iz svega iznetog vidi se da Rusija ima više od jednog razloga da se protivi članstvu Srbije u NATO i svi oni su zasnovani na interesima Kremlja. Gledajući iz ruskog ugla, Moskva može biti samo na gubitku ulaskom Srbije u NATO iz brojnih razloga koji su navedeni u tekstu. Na Srbiji je da odluči koji su njeni razlozi (ne)ulaska u NATO, koliko (ni)je za taj korak presudno protivljenje Rusije¹⁰, i da li u vojnoj neutralnosti ili članstvu u NATO leže njeni interesi.

Istraživanje „Istraživačkog centra RTS“ iz januara 2010. godine:

1. Da li je NATO bombardovanje SRJ prepreka ulasku u NATO?

- 54,2% da
- 8,4% možda
- 25,8 ne
- 11,6 ne znam

2. Da li bi ulazak u NATO pokvario odnose sa Rusijom?

- 47,6% da
- 32,7 % ne
- 19,7 % ne znam

Izvor: RTS

<http://www.rts.rs/page/tv/sr/story/20/RTS+1/434051/Da++Mo%5BEda+Ne.html>

¹⁰ Interesantno je pomenuti mišljenje gospodina Milorada Timotića, zamenika predsednika UO Centra za civilno-vojne odnose, koji smatra da bi Srbija u slučaju opredeljivanja za pristupanje NATO trebala da pronađe formulu tzv. „uslovnog članstva“ - „odnosno članstvo uz jasan uslov da Srbija nikada neće učestvovati ni u kakvoj akciji NATO usmerenoj protiv Rusije“. Razlozi su viševjekovno prijateljstvo Srbije i Rusije i ruska pomoć u kritičnim trenucima stvaranja srpske države. „Srbija je uvek bila zahvalna Rusiji za pomoć, nikad se nije svrstala ni u kakav savez sa njenim protivnicima, pa bi učlanjenje u NATO, ako je

Literatura:

Antonenko, Oksana. *Russia and the deadlock over Kosovo*. Paris: Ifri, 2007.

Arbatov, Alexei G. *The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechnya*.

<<http://www.marshallcenter.org/mcpublicweb/en/component/content/article/46-cat-pubs-mc-papers/721-art-col-publications-mc-paper-2.html?directory=21>>.

21.12.2011.

B92.net. „De Hop Shefer: Srbija bira put“.15.04.2009.

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=04&dd=15&nav_id=355646 22.02.2012.

B92.net. „Srbija ne može u NATO zbog Kosova“.09.10.2011.

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=10&dd=09&nav_category=11&nav_id=548216 10.10.2011.

B92.net. „DSS: Ako pobedimo 10 mlrd.€ od Rusa“. 04.03.2012

http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2012&mm=03&dd=04&nav_id=587692, 12.03.2012

B92.net. „Sa Rusima u minusu 1,7 mlrd. dolara“. 25.01.2012.

http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2012&mm=01&dd=25&nav_id=577042 10.02.2012.

Batić, Bačević, Intervju Aleksandar Konuizin, Ambasador Ruske Federacije – “Odlučite se!”. NIN br. 3124 (17. mart 2011): str. 21.

Central intelligence Agency, The world fact book-Russia.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> 05.02.2012

Centre for South East European Studies - *SEE Security Monitor*. „Serbia-Montenegro favours closer economic ties with Russia“. 09.06.2004.

http://www.csees.net/?page=news&news_id=33915&country_id=8, 09.03.2011.

Didanović, Vera. “Finale predsedničkih izbora: Gasovito Stanje”. Vreme (891), 31.01.2008.

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=574344> 09.01.2011.

Đurković, Miša. „Ruski faktor“. *NIN*, br.2983 (28. februar 2008): str. 21.

Donaldson, Robert H. i Noguee, Joseph L. *The foreign policy of Russia: changing systems, enduring interests*. Armonk/N.Y./London: Sharpe, 2009, četvrto izdanje.

Euroactiv. „Ulazak u NATO bi olakšao put Srbije u EU“. 02.03.2011.

<http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/1288-ulazak-u-nato-bi-ubrzao-integraciju-srbije-u-eu> 23.02.2012.

Ekspozice Ministra spoljnih poslova SCG, Vuka Draškovića u Skupštini Srbije i Crne Gore.

21.12.2004 http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/Ministar/Govori/211204_s.html
20.12.2011.

Rusija protiv toga, bilo prvi put da se Srbija uključuje u neku vojno-političku organizaciju čiji stav prema Rusiji nije uvek prijateljski.“ Timotić, Milorad. “Srbija između NATO i Rusije“. 29.08.2009.

<http://www.ccmr-bg.org/Rec+strucnjaka/3488/Srbija+izmedju+NATO+i+Rusije.shtml> 12.12.2011.

- Friedman, George. "The Russo-Georgian War and the Balance of Power", *Stratfor*, 12.08.2008., preuzeto 01-05-2011.
- Glas Javnosti. „NATO - ZA I PROTIV". specijalni dodatak, 03.10.2007; Strana: 24
- Govor Generalnog Sekretara NATO na Vojnopomorskoj Akademiji Sankt Peterburgu, 5. jul 2011. "Russia and NATO: so much to gain". Dostupno na http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_76061.htm 23.02.2012.
- Lanmicipi, 2011. *Speech of Ambassador of Russian Federation in Belgrade H.E. Aleksandr Konuzin 15.09.2011.* (video online) Dostupno na: <http://www.youtube.com/watch?v=WtdM5u2dqGk> [27 January 2012.].
- Lukin, Alexander. „NATO and Russia after Kosovo crisis". *International Problems*, Vol LI, No 3-4, (1999): str. 295-307.
- Lukin, Alexander. „From a Post-Soviet to a Russian Foreign Policy", *Russia in Global Affairs*, No 4, oktobar- decembar 2008. preuzeto, 31.01.2011.
- Nielsen Axboe Christian. The Kosovo precedent and the rhetorical deployment of former Yugoslav analogies in the cases of Abkhazia and South Ossetia". *Southeast European and BlackSea Studies*, Vol.9, No 1-2, (Mart-Jun 2009): str. 171-189.
- Press online. „Kosačov: Rusija ne bi razumela odluku Srbije da uđe u NATO". 01.02.2010. http://www.pressonline.rs/sr/vesti/vesti_dana/story/98819/Kosa%C4%8Dov:+Rusija+n+e+bi+razumela+odluku+Srbije+da+u%C4%91e+u+NATO.html. 20.01.2012.
- Petrovskaya, Yuliya. „Сербии будет крайне сложно вступить в ЕС и НАТО, не признав Косово" (Srbiji će biti izuzetno teško da se pridruži EU i NATO, a da ne prizna Kosovo). 25.02.2010. <http://ria.ru/world/20100225/210930284.html> 10.01.2011.
- RIA Novosti. „Russia against pressure on Balkan states to join NATO - Lavrov ". 02.06.2011. <http://en.rian.ru/russia/20110602/164388407.html> 20.02.2012.
- RTS.rs. „Kosovski predsednik za Gruziju".18.02.2011. <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/1558/Vikiliks+otkriva/845016/Kosovski+predsednik+za+Gruziju.html> ,15.03.2011
- Russia Today – RT web portal. „NATO expansion a 'direct threat to Russia' - Putin".04.04.2008. <http://www.rt.com/news/nato-expansion-a-direct-threat-to-russia-putin/> 23.02.2012.
- Shesterina, Yelena. „Will Russia's stake win in Serbian elections?". 25.01.2008. <http://en.rian.ru/analysis/20080125/97768938.html> 12.10.2011.
- Simić, Predrag. Russia and the Kosovo and Metohija Problem. U: Korinman, M i Laughland, J (Ur.). *Russia: A new cold war?*. London, Portland: Valentin Mitchell Academic, 2008.
- Srpska napredna stranka, Bela knjiga programom do promena, (oktobar 2011) <http://sns.org.rs/images/pdf/Bela%20knjiga-Programom-do-promena.pdf> 23.01.2012.
- Study on NATO Enlargement, 03.09.1995. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_24733.htm, 21.01.2012.
- Toal, Gerard. „Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War over South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics*, 49, No. 6 (2008): str. 670–705.
- Turudić, Momir i Dokumentacioni centar "Vremena". „Portret Savremenika: Aleksandar Konuzin - Pogodi ko nam dolazi na prijem". *Vreme*, br. 1067 (16. jun 2011): str. 16-19

Vojinović, Petar. „Intervju: Dmitrij Rogozin, Ambasador Ruske Federacije pri NATO-u“. *Rusija dana*, br. 4, Godina I, (2009): str. 24-27.

Yannis, Alexandros. „The politics, and geopolitics of the status of Kosovo: the circle is never round“. *Southeast European and Black Sea studies*, vol. 9, No. 1-2 (mart-jun, 2009): str. 161-170.